

BOERENZWALUW

ONDERZOEK BIJ BROEDVOGELS EN HUN NESTJONGEN

IN EEN AANTAL (BOEREN) STALLEN IN

ZUIDOOST FRYSLAN

Een bijdrage aan het (inter)nationale boerenwaluwproject

www.boerenwaluw.nl

JAARVERSLAG 2012

VRS MENORK

Inleiding

Met ingang van 2009 is Menork aangehaakt bij een (inter)nationaal project dat gericht is op onderzoek bij de Boerenzwaluw. Met de boerenzwaluw gaat het de laatste jaren niet goed. Er is een aantal oorzaken voor te bedenken dat echter wetenschappelijk nuancering vereist. Zodoende heeft men internationaal de handen ineen geslagen d.w.z. van Zuid-Afrika tot Noord-Europa vindt er goed gecoördineerd onderzoek plaats. En dat alles op initiatief van een Nederlander, te weten Bennie van den Brink. Via zijn website (boerenzwaluw.nl) valt alles te lezen over de opzet van dit groots opgezette project.

Inhoud en impact onderzoek

Jaarlijks worden broedvogels en hun jongen op diverse onderzoekslocaties gevolgd. Doel is om de vogels individueel herkenbaar te maken om zodoende jaarlijks vast te kunnen stellen of de vogel terugkomt en (dus)nog in leven is. Ook worden er in principe nestjongen van een ring voorzien. Dat zal echter vooral afhangen van de bereikbaarheid van de nesten. Locaties waar broedvogels relatief gemakkelijk kunnen worden gevangen en nesten goed bereikbaar zijn, verdienen de voorkeur binnen het project. De gevangen vogels worden geringd losgelaten. Op de ring staat een uniek nummer en de naam van het Vogeltrekstation. Internationaal is dit adres bekend, dat mocht er in het buitenland een zwaluw teruggevonden worden, de gegevens op de juiste plek belanden.

Bij het ringen worden enkele biometrische gegevens genoteerd, zoals de lengte van de vleugel, de lengte van de staartpenen en het gewicht. Deze gegevens kunnen van belang zijn wanneer er een analyse wordt gemaakt van de jaarlijkse overleving. Ook zeggen ze iets over de conditie van de broedvogels. Sommige vogels kunnen opvallende kleedkenmerken vertonen, bijvoorbeeld ze missen een staartpen of ze zijn bezig met de rui van één of meer slagpenen. Ook dit soort gegevens worden geregistreerd alvorens de vogel geringd wordt losgelaten. Het vangen gebeurt met veilige en veel uitgeteste vangmiddelen. De acties gericht op het bemachtigen van broedvogels duren, afhankelijk van het aantal vogels en de weersomstandigheden, nooit langer dan twee uur. Bovendien beperken ze zich tot hooguit twee keer per broedseizoen. Bij dit type onderzoek, dat al vele jaren wordt gedaan, is nog nooit vastgesteld dat er zwaluwen het nest verlaten door het vangen en ringen. Uiteraard is dat ook voor Menork een absolute randvoorwaarde.

In de jaren 2011 en 2012 is er aansluiting gevonden bij een project met geolocators (dataloggers). Dit apparaatje wordt bij de zwaluw op de rug bevestigd, het bevat een chipje en een lichtmetertje. De dagelijkse lichtgegevens worden op het chipje opgeslagen. Wanneer de zwaluw een jaar later wordt terug gevangen kan aan de hand van de lichtmeting vrij nauwkeurig worden nagegaan waar de zwaluw dat jaar dagelijks zijn verblijf had. Een nieuwe methode die veel meer informatie over de trek verschaft dan een metalen ringetje. Het ringetje is juist van belang door de vogel individueel herkenbaar te maken en jaarlijks na te gaan of deze zich nog in de broedstal ophoudt.

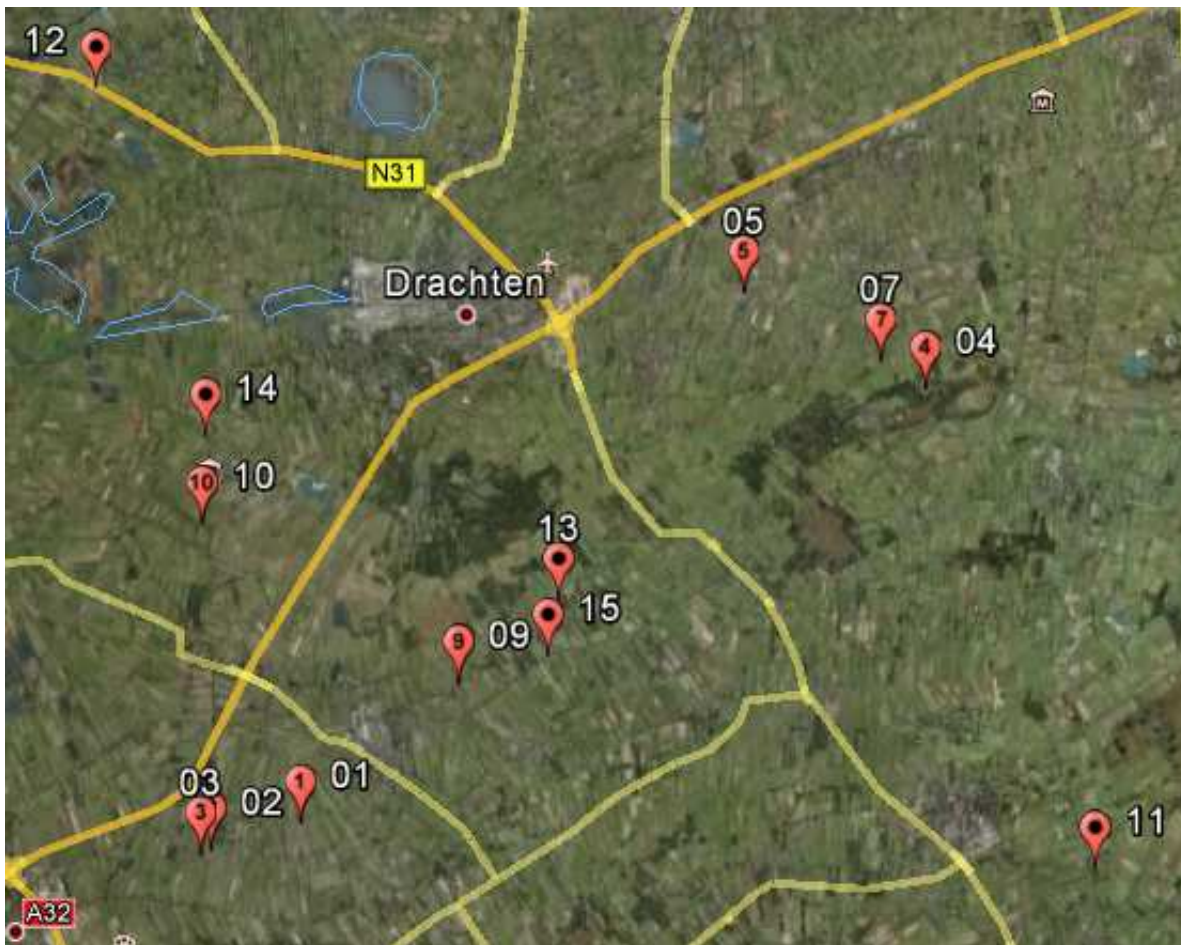

Deelnemende boerderijen

In 2012 kon het onderzoek bij alle in 2009 gekozen, en tot 2011 gecontinueerde plekken worden voortgezet. Locatie 11 wordt vanwege de lange reisafstand bij wijze van steekproef bezocht. Locatie 6 is vanwege het uitblijven van broedparen (voorlopig) al een paar jaar uitgevallen. In 2012 is een locatie met 1 broedpaar in Hemrik toegevoegd. Alle andere locaties zijn weer regelmatig bezocht. Deze stabiele factor maakt het onderzoek ook interessant omdat er alleen dan betrouwbare overlevingsgetallen geproduceerd kunnen worden.

Tabel 1 Omschrijving van de in 2011 betrokken locaties

Locatie	Omschrijving (bereikbaarheid nesten, gemiddeld aantal broedparen en vangbaarheid broedvogels)
1. Hegedyk 8 Langezwaag (B. de Vries)	Diverse opstallen. Verspreid zit hier en daar een broedpaar in paardenstallen. Nesten (pullen) over het algemeen goed bereikbaar.
2. Lange ein 5 Langezwaag (S. vd. Wal)	Jaarlijks broeden er 10-13 paar in een geitenstal. Deze stal heeft één opening en de nesten zitten mooi laag tegen de balken. Betrokkene telt zelf de zwaluwen en noteert elk jaar aankomstdata. Zowel de adulte vogels als de pullen zijn hier uitstekend te vangen.
3. Lange ein 6 Langezwaag (G.R. Fekken)	Jaarlijks broeden er 10-12 paar in een geitenstal. Deze stal heeft één opening en de nesten zitten mooi laag tegen de balken. Zowel de adulte vogels als de pullen zijn hier uitstekend te vangen.
4. Mjumsterwei 18, Bakkeveen (J. de Jong)	Ruim tien nesten in meerdere opstallen (schuur, de garage en onder afdakjes). Meeste nesten zijn goed bereikbaar maar de adulte vogels zijn vanwege de spreiding en talrijke openingen moeilijk vangbaar.
5. Hearsterwei 2A, Friesche Palen (J. Overwijk)	Zeker een tiental nesten in de hoog aangebouwde schuur. De meeste nesten zijn grotendeels onbereikbaar maar de vogels gaan hier door één toegangsdeur die s 'nachts afgesloten is en in de ochtend pas rond een uur of 7, half 8 weer open gaat.
7. Bremerwei 16 Siegerswoude (A. Arends)	In de schuur bij de woning zitten zeker 15 broedpaar. Omdat de schuur tevens dient als opslag van allerlei materialen, is er een plastic hoes aangebracht als opvang voor de vogelpoep. Ook in het kippenhok zit nog een bewoond nest.
9. De Buorren 91 Lippenhuizen (W. Bil)	In de carport zit een paartje te broeden. Het is voor het eerst dat hier zwaluwen broeden. Doel is om de komende jaren de aanwezige opstallen toegankelijk te maken en te voorzien van kunstnesten.
10. Krûme Swynswei 14, Nij Beets (Stoker)	Een volwaardig boerenbedrijf met diverse (oudere) opstallen. In een vier meter hoge jongveestal bedekt met asbestplaten zitten zeker 21 bewoonde nesten. Op het erf ligt onder andere een opslag van ruige mest en is veel kruidenbeplanting aanwezig. Daardoor een prima plek voor zwaluwen en mussen (keurig gehuisvest in een andere stal)
11. Zuideinde 41, Fochtelo (N de Vries)	Een vee/geitenboer met enige groene handel aan huis. Enkele grote loodsen in één waarvan zich tientallen nesten (hoog) bevinden. Oudervogels vangbaar omdat de loods deels kan worden afgesloten.
12. Garyp, Earnearre 3 (R. Kooistra)	In een kleine stal bij de woning zitten al jaren 2 tot 3 paar van de boerenzwaluw. Het is interessant na te gaan of deze kleine broedpopulatie jaarlijks bestaat uit vogels met een familierelatie.
13. Hemrik, Bûtewei 55 (Algra)	Een extensief boerenbedrijf met circa 25 melkkoeien. In de stal zitten ventilatieluiken waardoor de zwaluwen in en uitvliegen. Er broeden al vele jaren rond de 15 paar. Dankzij de kruidenrijke vegetatie en beschutting in de bossen en het vee, zijn er volop muggen.
14. Kanaelwei Noord 38 Nij Beets (S. Veenstra)	Als lid van Menork heb je de plicht om alles in het werk te stellen boerenzwaluwen een onderkomen te bieden. Ook Sander is dat gelukt. Een eerste broedpaar meldde zich vorig jaar al in de nieuwe opstallen op een ruim woonperceel aan de rand van het dorp.
15. Tj Harkeswei (R vd Vegte)	Als collega weliswaar bij ander werk maar gewoon met een zwaluwpaartje aan huis, is betrokkenheid bij het project van Menork vanzelfsprekend. Zeker als je heel dichtbij woont..

Locaties vanaf luchtfoto google earth

Weersomstandigheden (bron KNMI)

Een warme, droge maartmaand en fraai, zonnig weer in de laatste helft van mei zorgen ervoor dat de lente van 2012 toch zacht, droog en aan de zonnige kant genoemd kan worden. Van eind maart tot begin mei leek de lente echter ver weg door een lange periode van wisselvallig, somber en vrij koud weer. Het was weer vrij droog met gemiddeld over het land ongeveer 135 mm neerslag tegen 172 mm normaal. Met 535 zonuren tegenover 517 normaal was de lente dit jaar aan de zonnige kant.

Maart 2012 staat op een gedeelde derde plaats van zachtste maartmaanden in ruim een eeuw tijd. Vooral tussen 20 en 28 maart liep de temperatuur door de overvloedige zonneschijn hoog op. In het zuiden van het land waren 22 en 23 maart zelfs warme dagen met temperaturen boven de 20 graden, wat bijzonder vroeg in het jaar is. Met een landelijk gemiddelde van slechts 19 mm neerslag tegen 69 mm normaal was maart ook erg droog. Eind maart begon een lange periode met wisselvallig, somber en vrij koud weer die tot in mei duurde. In april viel op veel dagen regen hoewel de hoeveelheid beperkt bleef. De trend van extreem droog voorjaarsweer werd echter doorbroken.

Pas in de tweede helft van mei werd het fraai en zonnig lenteweer. Op 22 mei werd de eerste zomerse dag van het seizoen genoteerd. Het totaal aantal zomerse dagen met temperaturen boven de 25 graden liep op naar 6. Normaal telt de lente vier zomerse dagen. Op 23 mei werd het in het oosten van het land lokaal zelfs tropisch warm.

Ondanks de koude en sombere start hoort mei 2012 met een gemiddelde van 14,5 graden toch bij de tien warmste meimaanden sinds 1901. Het aantal zonuren liep uiteindelijk op naar 225 tegen 213 normaal. De lente was het zonnigst in het noordwestelijk kustgebied en het minst op de Veluwe.

Overzicht van geringde vogels in 2012

Op al de 13 (actieve) locaties werden er in totaal dit jaar 613 vogels gevangen en (in voorafgaande jaren) geringd weer losgelaten voor het onderzoeksproject.

In tabel 2 staan de totalen opgesomd.

Tabel 2 Totaal gevangen boerenzwaluwen op de 13 locaties in 2012.

Locatie	1	2	3	4	5	7	9	10	11	12	13	14	15	Totaal
Broedvogels ¹	13	13	4	12	25	12	1	4	13	1	14	2	1	115
Eerstejaars	2			4	38	9	0	3	8	0				64
Jongen ()*	52 (11)	62 (15)	43 (10)	41 (9)	14 (3)	-	9 (2)	-	19 (4)	4 (1)	97 (23)	4 (1)	4 (1)	349 (80)
Totaal Terug ²	8	7	6	3	22	19	1	7	3	1	8	0	-	85
Broedvogels ³	21	20	10	15	47	31	2	11	16	2	22	2	1	200
Totaal	75	82	53	60	99	40	11	14	43	6	119	6	5	613

* tussen haakjes het aantal nesten waaruit de jongen afkomstig zijn.

¹ totaal nieuw geringde/aangetroffen broedvogels, ² teruggevangen broedvogels uit voorgaande jaren (2009-2011), ³ totaal gevangen broedvogels

Toepassen dataloggers (geolocators)

In 2011 is gestart met het gebruik van dataloggers. Dit type onderzoek werd door Menork reeds toegepast bij Kieviten, zodoende heeft Menork de hiervoor benodigde hardware al in bezit. De dataloggertjes zijn piepkleine en qua werking feitelijk heel eenvoudige apparaatjes welke in staat zijn om door middel van lichtmetingen daglengtes op een chipje vast te leggen.

Deze gegevens kunnen vervolgens dusdanig worden geanalyseerd dat op ongeveer honderd kilometer nauwkeurig de (dagelijkse) verblijfplaats bekend is. Dankzij verfijnde technieken is het sinds kort mogelijk om ook kleine zangvogels van een dataloggertje te voorzien. Het systeem werkt duidelijk anders dan bij GLS zendertjes, bij het aanbrengen van een dataloggertje moet dezelfde

vogel worden terug gevangen alvorens de data bruikbaar zijn. Een zendertje daarentegen traceert de vogel van afstand. In 2011 werden in Nederland 50 boerenzwaluwen op 5 verschillende locaties van dataloggertjes voorzien. Menork gebruikte er 10 en deze werden vanzelfsprekend op de locaties 2 en 3 - daar waar de pakkans nagenoeg 100 procent is en bovendien onderlinge dispersie inzichtelijk is - toegepast. Gekozen is voor het aanbrengen bij reeds bewezen plaats-trouwe mannetjes omdat in principe de overlevingskans van deze vogels het grootst is. Doel van het project is om veel meer zicht te krijgen op trekwegen en verblijf in Afrika zodat er in de toekomst meer gericht onderzoek kan plaatsvinden. Spannend was het dus welke van deze 10 vogels zouden terugkeren naar de geitenstallen in Langezwaag. Helaas kwam er maar eentje op de proppen met een dataloggertje. Juist dit jaar zou blijken dat de overleving lager ligt dan in gemiddelde jaren. Zeer waarschijnlijk waren extreem weer en voedselomstandigheden in Afrika de oorzaak van de slechte overleving. Overigens kwam er ook eentje terug die de datalogger onderweg was verloren.

Maar de dataloggers die wel terugkeren onthullen ook meteen heel veel informatie over het winterverblijf van onze zwaluwen. De eerste informatie die ons bereikte van de terug gevangen vogel met datalogger op locatie 2 is: *“overwinteringsplek lijkt Centraal Afrikaanse Republiek te zijn. Bij beide vluchten hebben we een beetje last van de equinox, waardoor we stukjes zullen missen, maar de route in het najaar lijkt iets directer te zijn (via Spanje, en dan schuin dwars oversteken naar Centraal Afrika) dan in het voorjaar (dan dia West Afrika)”*.

Overlevingscijfers

Belangrijkste doelstelling van het onderzoek is het meten van jaarlijkse overleving in relatie tot de plaatstrouw van broedvogels. Van broedvogels is namelijk bekend dat ze van jaar op jaar hetzelfde plekje prevaleren. Met dat gegeven staat min of meer vast dat geringde vogels uit voorafgaande jaren niet meer leven wanneer ze niet opnieuw op de broedplekken worden waargenomen. Uiteraard moet hierbij rekening worden gehouden met de pakkans. Daarnaast is er een kleine kans dat broedvogels zich, op kleine afstand, kunnen verplaatsen. Dat laatste fenomeen is vooral meetbaar wanneer er, zoals in Langezwaag op de locaties 2 en 3, in elkaars nabijheid onderzoek wordt verricht. Bijkomend voordeel op beide burenelocaties in Langezwaag is dat zowel de broedvogels als de jongen allen relatief gemakkelijk gepakt kunnen worden.

Gemeten overleving broedvogels

Bij de berekening van het percentage terugvangsten, moet er gekozen worden voor een bepaalde (uniforme) systematiek. Bij de berekening in het kader van dit project wordt als basis van het aantal potentieel terug te vangen broedvogels uitgegaan van het aantal geringde-vermeerderd met het aantal teruggevangen broedvogels in 2010. Er wordt dus als het ware van uitgegaan dat vogels die in 2009 werden geringd en in 2010 niet meer werden gevangen al zijn uitgevallen. In de praktijk blijkt dat, zeker bij plekken waar (lang) niet alle broedvogels kunnen worden bemachtigd, weliswaar niet het geval te zijn. Door dit principe wel vast te hanteren, worden voor het trendmatig vergelijken, zeker op de plekken waar wel nagenoeg 100 procent dekking is van gevangen broedvogels, in het kader van dit project de meest betrouwbare cijfers geproduceerd. Bij het berekenen van de overleving worden de plekken waar slechts steekproefsgewijs of in een vergelijkingsjaar helemaal niet werd gevangen buiten beschouwing gelaten. Voor dit jaar geldt dat ten aanzien van de locatie 11.

Op basis van voormelde aannames kan worden geconstateerd dat van de totaal 240 (potentiële) broedvogels uit 2011 er dit jaar 78 (33 procent) werden terug gevangen. Dit aantal wijkt nauwelijks af met dat van voorafgaande jaren. Opmerkelijk, want de algemene indruk was dat er dit jaar minder broedvogels terugkeerden. Hoogstwaarschijnlijk heeft de afname van broedvogels te maken gehad met minder aanwas in 2011 en niet zo zeer met slechte omstandigheden tijdens de trek of in het winterkwartier. Een wat ander beeld dan vermoed alhoewel de cijfers van het broedsucces van vorig jaar dit beeld wel bevestigen!

Locatie 11 scoort laag. Bekend is dat daar veel uitval is geweest door systematische predatie door een kerkuil. Bovendien vindt het onderzoek daar meer steekproefsgewijs plaats waardoor de pakkans en daarmee de betrouwbaarheid van de cijfers kleiner is.

Tabel 3 Terugmelding van broedvogels
(in 2011 als (potentiële) broedvogel (in voorafgaande jaren) geringd en in 2012 opnieuw aangetroffen met vergelijk van percentage van zelfde gegevens 2010 en 2011)

LOC	Nieuw ger. 2009	Nieuw ger. 2010	Terug in 2010			%	Nieuw ger. 2011	Terug in 2011			%	Terug in 2012			%
			tot	m	v			tot	m	v		tot	m	v	
1	12	11	4	2	2	33	15	3	1	2	20	6	4	2	33
2	15	9	7	4	3	47	16	7	5	2	44	7	4	3	30
3	21	7	8	3	5	33	10	10	7	3	67	5	2	3	25
4	7	6	2	1	1	29	5	3	0	3	37	3	1	2	37
5	44	30	19	8	11	43	41	30	17	13	51	22	16	6	31
7	35	19	13	9	4	37	20	15	8	7	47	17	9	10	49
9	2	4	0	0	0	0	10*	0	0	0	-	1	1	0	-
10	45	9	10	8	2	22	13	4	3	1	21	7	5	2	41
11	-	58	-	-	-	-	19	2	1	1	3	2	1	1	10
12	-	4	-	-	-	-	2	1	1	0	25	1	1	0	33
13	-	-	-	-	-	-	24	-	-	-	-	8	5	3	33
14	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
tot	198	153	63	35	28	32	165	75	43	32	35	78	46	32	33

*voornamelijk zwerfvogels niet broedvogel van deze locatie zijnde (locatie niet van toepassing)

Gemeten overleving en plaatstrouw van nestjongen

Van pullen is bekend dat deze veel minder gehecht zijn aan de geboorteplek. Maar ook dat de overleving veel kleiner is. Een vogel die de lange reis naar Afrika eenmaal heeft gemaakt en de winteromstandigheden daar kent, heeft het jaar daarop aanzienlijk meer kans de trek te overleven. De gegevens in tabel 4 maken duidelijk dat terugvangsten van pullen in opvolgende jaren erg schaars zijn en dat ze bovendien niet exact van dezelfde plek afkomstig zijn. Met dit gegeven is het vooral interessant dat er op veel meer plekken in de regio onderzoek wordt gedaan zodat er uiteindelijk toch informatie komt van de als nestjong geringde broedvogels.

Tabel 4 Terugmeldingen van als nestjong geringde vogels
in 2009/2010/2011 als nestjong of pas uitgevlogen jong geringd en in 2012 als (potentiële) broedvogel aangetroffen

LOC	totaal geringd in			Terug in 2012
	2009	2010	2011	
1	57	65	55	3**
2	61	68	67	2*
3	77	68	74	0
4		35	46	0
5	33	19	0	2
6	-	0	0	
7	22	0	5	2
8	47	33	0	
9	8	10	11	
10	-	-	-	-
11	-	96	13	1
12	-	9	6	
13	0	0	84	0
14	-	-	10	0
TOT	305	403	371	10

nest
11,
locatie
2
(2012)

*eentje uit 2009 (ook al als broedvogel op deze locatie aangetroffen in 2010 en 2011)
 en een uit 2011: beide op locatie **3** broedend!

**alle (man), 1 uit 2010 en 2 uit 2011, waarvan twee broertjes uit 1 nest...

Ook dit jaar waren er weer terug-vangsten van nestjongen van locatie 2 die nu als broedvogel op locatie 3 actief waren. Wat opvalt, is dat er uitsluitend mannetjes van geringde nestjongen als broedvogel werden terug gevangen. Zelfs van een nest waarvan de vier nestjongen op 27 juni 2011 min of meer toevallig werden geringd, werd er dit jaar eentje op 5 kilometer afstand als mannelijke broedvogel terug gemeld. Het nest bevond zich onder de klapbrug aan het Kolderveen/Schipssloot in Terwispel en de terugmelding kwam uit Kortehemmen via collega ringer Jan de Jong uit Joure.

Opvallend is ook dat wanneer er een nestjong in opvolgende jaren als broedvogel wordt terug gevangen dat ook meteen uit eenzelfde nest vaker gebeurt! Ook nu werden er twee broertjes uit hetzelfde nest op locatie 1 terug gevangen. Eerder gebeurde dat op de locaties 2 en 3. De terug vangsten op locatie 5 en 7 zouden ook zo maar betrekking kunnen hebben op jongen uit hetzelfde nest. Op deze plekken worden de jongen echter niet in het nest geringd maar – al vliegklaar - op latere datum. Onbekend is dus uit welke nesten deze vogels precies kwamen en mogelijk dat deze jonge vogels zelfs elders uit het ei kropen. Zoals de terug-vangst van een eerstejaars vogel in Frieschepalen die een aantal weken daarvoor in het nest werd geringd te Kornhorn, gelegen op 7 kilometer afstand van deze plek.

Broedsucces

Omdat er op enkele locaties nestkaarten worden bijgehouden, ontstaat er een beeld over de prestaties van de broedvogels. Deze gegevens hebben rechtstreeks betrekking op de legsels en het uitkomstpercentage daarvan. Naast deze nestkaarten is er ook een vergelijk te maken met locaties waar, wel dan niet bij wijze van steekproef, zowel broedvogels als eerstejaars vogels worden gevangen. Door de aantallen aan elkaar te relateren ontstaat er inzicht in het aantal jongen dat groot geworden is (reproductie).

Nestsucces

Op zes locaties werden in 2012 nestkaarten bijgehouden en bestaat een redelijk tot soms uitstekend beeld van de nestprestaties. Locatie 2 biedt de meest betrouwbare informatie dankzij het dagelijks bijhouden door de eigenaar. Op de locatie 3, 4 en 9 is ook een goed beeld verkregen van alle nesten. locatie 1 in principe ook, ware het niet dat een paar nesten daar onbereikbaar waren vanwege te grote hoogte in de aangebouwde stal.

In de navolgende tabel staan de prestaties per locatie in samenvatting weergegeven.

Tabel 5 Broedsucces/nesten 2012

LOC	NESTEN		EIEREN		UITGEK NESTEN		PULL GERINGD		MAX UITGEVLOGEN		
	jaar	'11	'12	'11	'12	'11	'12	'11	'12	'11	'12
1		21	16	88	?	15	13	55 (14)	52(11)	45	62
2		23	16	100	67	20	15	63 (17)	62(15)	56	61
3		22	10	94	43	20	10	74 (19)	43(10)	70	40
4		13	13	54	60	11	12	46 (11)	41 (9)	46	45
9		2	2	11	9	2	2	11 (02)	9 (2)	11	9
13		32	27	135	114	27	23	84 (20)	97(23)	102	95
tot		113	84	482	-	95	75	333 (83)	304(70)	330	312

Afgaande op de resultaten van locatie 2, waar de informatie het meest betrouwbaar is, kan worden geconcludeerd dat het aantal nesten met eieren weliswaar lager was dan vorig jaar maar dat de broedvogels beter presteerden.

Vliegklare jongen

De behaalde reproductie kan wellicht ook worden afgeleid uit de behaalde resultaten op de locaties waar uitsluitend vliegklare jonge vogels en broedvogels worden gevangen via steekproeven. Op deze locaties worden geen nestkaarten bijgehouden. Er worden met behulp van een of meer mistnetten in de broedschuur jonge en oude vogels gevangen. Deze onderzoeksmethode wordt vooral toegepast op locatie 5 en in beperkte mate op de locaties 7, 10 en 11.

Tabel 6 Vangsten broedvogels versus jonge vogels

	Locatie 5	Locatie 7	Locatie 10
Potentiële broedvogels	47 (71)	31 (35)	11 (17)
vliegklare jongen	38 (50)	9 (5)	3 (1)

Tussen haakjes de gegevens uit 2011

Ook uit deze cijfers kan worden afgeleid dat de reproductie per broedpaar beter is geweest dan in 2011.

Terugmeldingen

Een andere doelstelling van het onderzoek is het verkrijgen van terugmeldingen van broedvogels. Op deze wijze wordt duidelijk hoe de vliegroutes liggen en mogelijk ook welke timing de vogels (jaarlijks) kiezen. Dat leverde bij de start van het project in 2009 meteen al een aantal interessante meldingen op. Het in de voorafgaande jaren aanwezige vrouwtje met Brussels ring in Bakkeveen - dat toen haar legsel ook al in de garage had - meldde zich ook dit jaar weer op exact dezelfde plek. Maar niet als trouwe broedpartner in de garage. Ze werd direct na aankomst in april bij toeval gevangen en nadien niet meer teruggezien. En dat terwijl haar partner zich wel weer meldde. Het onderzoek beantwoordt vragen maar laat ook veel vragen achter..

In 2012 kwamen er maar twee (terug)vangsten van andere plekken binnen. Eentje betreft een jong dat bij wijze van toeval in 2011 werd geringd onder een brug bij Terwispel. Deze werd dit jaar als broedvogel aangetroffen in Kortehemmen, op 5 kilometer afstand van de geboorteplek. Ook de andere melding betreft een als nestjong geringde zwaluw. Deze werd echter door een andere ringer geringd op 19 juni 2012 in Kornhorn (Groningen) en door ons op 8 augustus terug gevangen in Frieschepalen (locatie 5). Zoals we uit het onderzoek ondertussen weten, gaan jonge vogels (zeker uit vroege nesten) na de vliegklare leeftijd rondzwerfen, vermoedelijk op zoek naar een potentiële broedplaats voor komend jaar. Mocht deze zwaluw de trek naar Afrika overleven, is er dus een gerede kans dat deze zwaluw volgend jaar als broedvogel opnieuw in Frieschepalen opduikt..

Beknopt Overzicht per locatie

Locatie 1. Hegedyk 8 Langezwaag (B. de Vries)

Totaal 75 (terug)gevangen waarvan 21 broedvogels, 2 eerstejaars (vliegklare jongen) en 52 pullen afkomstig uit 11 nesten.

Tabel 8 Samenvatting nestformulieren locatie 1 (2012)

Verklaring codes bij nestformulieren

Nr=nestnummer dat is toegekend aan het gevonden nest; datum: de datum waarop het nest voor de eerste keer werd geïnspecteerd; O=opstal (b=in boerderij/stal, z=zolder, h=vrijstaande hok); br= inhoud van het nest op de eerste vinddatum; v=(vermoedelijke vervolg)legselnum.

Nr	Dat	O	Br	V	Omstandigheden (samenvatting)
1	26/5	B	6 ei		Op 10 juni 6 pullen geringd
2	26/5	B	4 ei		Op 10 juni nog 2 verlaten eieren in nest
2	16/6	B	6 ei	1	23/6 7 ei, op 8/7 4 pulli geringd (3 eieren niet uit)
3	26/5	H	Kleine pulli		Op 10 juni bijna vliegklare jongen, niet geringd
4	26/5	H	4 ei		Op 23 juni 4 eieren in nest: verlaten
5	16/6	B	5 ei		Op 8 juli 5 pulli geringd
6	10/6	B	a/h uitkomen		Op 23/6 4 pulli geringd
7	10/6	Z	Kleine pulli		Op 16/6 4 pulli geringd
8	10/6	Z	Kleine pulli		Op 16/6 5 pulli geringd
9	10/6	B	Eieren		Op 23/6 5 pulli geringd; op 8/7 1 dode pullus gevonden
10	10/6	Z	6 pulli geringd		Op 16/6 grote pulli
11	10/6	B	eieren		Nest in hal (onbereikbaar)
12	10/6	Z	Grote pullen		Nest op antenne (hooizolder)
13	8/7	H	Eieren	1	29/7 4 pulli geringd
14	21/7	B	5 ei	1	Op 5/8 5 pulli geringd
15	16/8	B	4 pulli geringd	1	
16	12/8	B	3 ei	1	16/8 4 eieren

Eind april toen de eerste vogels nog maar amper binnen waren, heeft de kat van De Vries een zwaluw gegrepen. Het bleek om een in juni 2011 geringd vrouwtje te gaan. Jammer want deze broedvogel zal niet meer meedoen aan de reproductie terwijl deze zwaluw de reis naar Afrika overleefde en weer mooi was teruggekeerd op de 'vertrouwde' broedplek..

In de vroege ochtend van deze zondag wordt actie ondernomen om de broedvogels te bemachtigen. In het bijgebouw zitten twee broedpaar die in een snelle actie alle vier worden gevangen en gecontroleerd. Dankzij de uitstekende hulp van de dames De Vries, slagen we er in om alle zwaluwen die binnen overnacht hebben, te pakken te krijgen. Best wel een klus omdat diverse broedparen zich dit jaar op de hooizolder hebben gevestigd.

Zeer interessant zijn de vangsten van liefst drie vogels die al pullus werden geringd in 2011 met als extra bijzonderheid dat twee mannetjes broertjes van elkaar zijn uit nest 5 van 2011 uit deze stal. Eenzelfde feit werd vorig jaar geconstateerd op de locaties 2 combi 3 en nu dus ook op deze plek! Ondanks het feit dat een aantal zwaluwen buiten de nacht hebben doorgebracht, vangen we totaal 25 zwaluwen waarvan 15 nieuw geringd (daar onder ook twee eerstejaars uit vermoedelijk onbereikbare nesten van de hooizolder) en 10 terug gevangen.

Locatie 2. Lange ein
5 Langezwaag (S.
vd. Wal).

Totaal 82
(terug)gevangen
waarvan 20
broedvogels en 62
pullen uit 15 nesten.

De eigenaar/beheerder van deze locatie (Sietse van der Wal) houdt de nestkaarten bij van de broedvogels. Dat maakt de nestformulieren veel completer en voegt wezenlijke informatie toe over ringleeftijd en uitvliagsucces per nest. Bovendien zijn er gegevens over bijvoorbeeld de aankomst van de eerste broedvogels in het voorjaar. Op 8 mei begon de eerste zwaluw met de eileg.

Tabel 9 Samenvatting nestformulieren locatie 2

Verklaring codes bij nestformulieren, zie tabel 5								G=geitenstal	
Nr	Dat	Br	V	Omstandigheden (samenvatting)					
1	8/5	1ei		8/6	5 p geringd	16/6	Grote pulli		
2	11/5	1ei		8/6	5 p geringd	16/6	Grote pulli		
3	15/5	1ei		8/6	4 pulli geringd	23/6	a/h uitvliegen		
4	23/5	1ei		11/6	Uitgekomen	23/6	5 pulli geringd		
5	23/5	1ei		11/6	Uitgekomen	23/6	4 p ger (1p dood)		
6	2/6	1ei		21/6	Uitgekomen	1/7	5 pulli geringd		
7	4/6	1ei		22/6	Uitgekomen	1/7	3 pulli geringd, 1 ei niet uitgek		
8	19/6	1ei		7/7	Uitgekomen	21/7	3 pulli geringd		
9	1/7	1ei	1	18/7	(5ei) ah uitk.	31/7	4 pulli geringd, 1 ei in nest		
10	1/7	1ei	1	18/7	(5ei) ah uitk.	31/7	5 pulli geringd		
11	8/7	1ei	1	26/7	Ah uitkomen	10/8	5 pulli geringd		
12*	13/7	1ei	1	21/7	5 ei	10/8	5 pulli geringd		
13	17/7	1ei	1	3/8	Uitgekomen	16/8	4 pulli geringd		
14	30/7	1ei	1	/8	2pul/1 ah uitk.	27/8	3 pulli geringd		
15	31/7	1ei	1	/8	1 ei	16/8	1 ei V		
6	16/8	2ei	1	31/8	2 pulli geringd				
23	4/8	5ei	2	17/8	Uitgekomen	26/8	4 pulli geringd		

Op vrijdag 8 juni worden er in de vroege ochtend in een bliksemactie, die opgeteld nog geen drie kwartier duurt, op 1 na alle zwaluwen van deze locatie gevangen, gecontroleerd en/of geringd. Opluchting is dat er nu een geloggerde vogel tussen zit en zeker als blijkt dat het dataloggertje nog keurig werkt. Op 31 juli worden voor het tweede opvolgende jaar dataloggertjes aangebracht bij een paar zwaluwen in de stal van Van der Wal. De terug gevangen zwaluw van een paar weken geleden heeft buitengewoon interessante trekinformatie opgeleverd. Dankzij opnieuw verfijnde techniek, kan er nu een heel klein apparaatje aan de zwaluw worden meegegeven. Onderzoek (bij gierzwaluwen) heeft inmiddels uitgewezen dat dit type loggertje garant staat voor 100 procent overlevingskans ten opzichte van de niet geloggerde vogels. En zo hoort het!! Het aanbrengen van een loggertje betekent dat we bij hervangst volgend jaar vrijwel exact na kunnen gaan waar de zwaluw van Van der Wal de winter doorbracht. En belangrijker, waar de vogel zijn tankstations onderweg tegenkomt en wat we er samen aan moeten doen om vooral deze plekken internationaal een beschermde status te geven. Opvallend is dat zich, nadat er tijdens de eerste leg een controlevangst werd gedaan, drie nieuwe mannetjes in de geitenstal hebben gemeld en dat zich ook drie mannetjes hebben afgemeld. Juist drie vogels die op de lijst van genomineerden stonden d.w.z. of het krijgen van een loggertje of toebedelen aan de groep referentievogels. Nu er dus uitwisseling van broedvogels heeft plaatsgevonden, zullen er wat andere keuzes gemaakt moeten worden. In totaal worden er drie mannetjes van een dataloggertje voorzien. Er is een voorkeur voor mannetjes omdat uit onderzoek duidelijk is gebleken dat die trouwer zijn aan hun broedplaats dan de vrouwtjes.

Locatie 3. Lange ein 6 Langezwaag (Fekken)
 Totaal 53 (terug)gevangen waarvan 10 broedvogels en 43 nestjongen afkomstig uit 10 nesten.

Duidelijk een terugval van het aantal broedvogels in vergelijking met voorgaande jaren. De tien broedvogels werden keurig twee keer gevangen zodat hier, in tegenstelling tot locatie 2 aan de overkant, wel duidelijk plaats en broedtrouw (en hoogstwaarschijnlijk ook paartrouw) aan vervolglegsels kon worden vastgesteld.

Tabel 10 Samenvatting nestformulieren locatie 3

Verklaring codes bij nestformulieren, zie tabel 5					
Nr	Dat	Br	V	Ctr	Omstandigheden
1	19/5	6 ei		8/6	Kleine pulli, 16/6 6 pulli geringd; 23/6 leeg
2	19/5	5 ei		30/5	Kleine pulli, 8/6 5 pulli geringd; 16/6 grote jongen, 23/6:leeg
3	19/5	6 ei		8/6	kleine pulli 16/6: 6 pulli geringd, 23/6 grote jongen
4	19/5	5 ei		8/6	kleine pulli 16/6: 5 pulli geringd, 23/6 grote jongen
5	30/5	4 ei		16/6	kleine pulli 23/6: 4 pulli geringd, 1/7 grote jongen; 8/7 leeg
6 (1)	8/7	5 ei		21/7	Start uitkomst; 29/7 4 pulli geringd
7	8/7	3 ei		21/7	Start uitkomst; 29/7: 1 pul geringd (2ei), 10/8 groot jong
8	8/7	3 ei		29/7	4 kleine pulli; 10/8: 3 pulli geringd (1 dood pull)
9 (5)	21/7	1 ei		29/7	4 ei, 10/8 4 kleine pulli: 16/8: 4 pulli geringd
10(3)	21/7	5 ei		29/7	kleine pulli, 10/8 5 pulli geringd, 16/8 3 grote pullen, 1 pull dood

Op 30 mei worden in een snelle actie alle tien aanwezige broedvogels gevangen. Wat blijkt is dat er zes van de tien al een ring dragen en geen enkele een loggertje. Eentje zou echter wel een loggertje moeten dragen maar deze blijkt te zijn verdwenen! In elk geval is dit mannetje weer retour. Om goed vergelijk te kunnen maken met de overige vogels zijn vooraf eenzelfde aantal referentievogels aangewezen met dezelfde terugpakkans als geloggerde echter dan alleen met een metalen ringetje. Ook hiervan blijkt er eentje retour te zijn gekomen in het geitenhok van Fekken. Wat verder (weer) opvalt, is dat er al weer een nestjong (een mannetje) van locatie 2 (Van der Wal op 300 meter afstand van deze plek) tussen de broedvogels zit. Van de 10 broedvogels worden er op 3 augustus twee mannetjes voorzien van een dataloggertje, eentje die vorig jaar ook al 1 meekreeg maar het piepkleine apparaatje onderweg ergens is verloren. Bij terug vangst op 30 mei bleek namelijk dat dit mannetje de logger niet meer droeg! Vanaf vandaag dus wel weer en nu maar hopen dat we hem volgend jaar wel terugzien met het loggertje. Pas dan zal ons duidelijk kunnen worden waar hij heeft uitgehangen in de winter.

Locatie 4.
Mjumsterwei 18,
Bakkeveen (J. de
Jong)

Totaal 54
(terug)gevang
en waarvan 9
broedvogels,
en 45
nestjongen
afkomstig uit
10 nesten.

Op 18 april wordt hier de eerste rondcirkelende boerenzwaluw waargenomen. Op 29 april zagen Taede en Janny de Jong hoe twee zwaluwen van de dakgoot gleden (van het schuurtje van de burens) en min of meer klem kwamen te zitten onder de dakpannen. De vogeltjes werden door Taede ontzet waarbij duidelijk werd dat eentje was geringd met een Brussels ring. Aan de hand van het nummer werd naderhand duidelijk dat het (inderdaad) om het broedvrouwkje uit de garage van de voorgaande jaren zou gaan.

Op 13 juli werd een aantal oudervogels gevangen en gecontroleerd. Van de 13 gevangen vogels, en dat is toch een prima afspiegeling van het aantal nesten dat in stallen zit, vangen we slechts eentje met ring (uit 2011) retour. En dan ook nog een vrouwtje d.w.z dat er klaarblijkelijk geen enkele man van vorig jaar meer is teruggekomen. Naast de 13 adulte vogels vangen we ook nog vier van de vijf pullen uit nest 5 dat zich in het wagenhok bevindt. Op 30 juli vangen we het mannetje broedvogel uit de garage. Een interessante vangst want het blijkt een geringde te zijn. En niet zomaar eentje, het gaat om de partner van het vrouwtje met Belgische ring dat in april al op deze plek opdook maar naderhand niet weer werd waargenomen. In 2010 broedde dit mannetje ook (twee keer) in de garage samen dus met het vrouwtje met Belgische ring! Vorig jaar was de 'Belgische vrouw' er weer en toen met een andere partner. Haar partner van 2010 zou dus wel niet meer leven... JA DUS! En nu zit die weer in de garage met een andere vrouw. En dat terwijl we dus weten dat Brussels vermoedelijk ook nog rondvliegt. Komt bij dat Janny de Jong ons wist te melden dat er de wel vaker een derde adulte vogel bij dit nest is betrokken...

Tabel 11 Samenvatting nestformulieren locatie 4

Ag=achtergevel woning, VG=voorgevel, G=garage;W=wagenhok; V=varkensstal; h1=hok voorste component; h2=hok achterste component h3= achterste stallen						
Nr	Dat	O	Br	V	Ctr	Omstandigheden
1	17/5	G	5 ei		28/5	6 ei; 16/6: 6 pulli geringd
2	26/5	H1	3 ei		28/5	5 ei; 25/6: 5 pulli geringd
3	17/5	H3	4 ei		28/5	5 ei; 16/6: 5 pulli geringd
4	17/5	H3	2 ei		28/5	5 ei; 16/6 pulli onbereikbaar
5	16/6	W	5 ei		25/6	kleine pulli; 7/7 grote pulli (niet geringd)
6	5/6	V	4 ei		25/6	4 ei verlaten
7	12/6	H1	5 ei		25/6	5 ei; 7/7: 5 pulli geringd
8	6/7	G	4 ei	1	20/7	2 pulli 2ei; 30/7: 5 pulli en oudervogel (man) geringd
9	6/7	H2	1 ei	1	24/7	start uitkomst; 6/8: 4 pulli geringd
10	6/7	V	4 ei	1	22/7	Kleine pulli; 30/7: 4 pulli geringd
11	7/7	H2	Onbekend eifase of (kleine) jongen, nest zit te hoog in schuur			
12	13/7	Ag	3 ei	1	15/7	4 ei; 30/7 a.h. uitkomen; 6/8 3 pulli geringd
13	24/7	H1	4 ei	1	6/8	kleine pulli; 15/8: 4 pulli geringd

... (foto Janny de Jong)

Het koude weer is ook niet aan Bakkeveen voorbij gegaan de afgelopen dagen. Het echtpaar uit de garage zit op 25 juni letterlijk en figuurlijk in zwaar weer met het voeren van zes hongerige bekjes van pas uitgevlogen jongen.

Locatie 5 Hearsterwei 2A, Frieschepalen (J. Overwijk)

Totaal 99 (terug)gevangen waarvan 47 broedvogels en 38 vliegklare nestjongen uit onbekend aantal nesten en 14 niet vliegklare nestjongen uit 3 nesten.

De boerderij in Frieschepalen is een belangrijke meetpost binnen het project. Er zitten elk jaar vele tientallen boerenzwaluwen in deze schuur die er ogenschijnlijk ook met succes meerdere broedsels grootbrengen. Ogenschijnlijk, want het onderdeel nestcontroles vindt op deze locatie niet plaats. De nesten zitten te hoog en zijn daardoor grotendeels onbereikbaar. Overigens werden er wel 14 nestjongen geringd dit jaar, deze kwamen uit een drietal, lager gepositioneerde, nesten. Ook de oude zwaluwen en vliegklare jongen zijn er niet heel gemakkelijk te vangen, daarvoor worden steeds 2 netten opgesteld die een aantal vogels keurig weet te ontwijken. Van de meute die er rondvliegt, vangen we op 20 juni 39 vogels waar onder 14 al vliegklare jongen uit relatief vroege nesten. Verder ook 12 vogels met een ring van voorgaande jaren waarvan slechts 2 uit 2010 en geen enkele meer van 2009. Opvallend is wel dat er ook een jong van vorig jaar tussen de broedvogels zit.

Op 8 augustus is er nog een tweede steekproef geweest. Meest opmerkelijke vangst is die van een eerstejaars vogel die een vreemde ring draagt. Vandaag wordt het bewijs geleverd dat jonge vliegklare vogels beslist niet in dezelfde stal geboren hoeven te zijn. Ze kunnen zich, al kort na het vliegvlug zijn, gaan vestigen in een andere kolonie en wie weet, ook om daar in het opvolgende jaar te broeden.. Deze zwaluw blijkt in juni als nestjong in Kornhorn op 7 kilometer afstand van deze plek te zijn geringd. Een interessante vangst!

En interessante vangsten dienen zich deze ochtend meer aan want we vangen ook op deze plek 10 broedvogels uit voorgaande jaren erbij. Dat wil zeggen, vogels die we in juni nog niet controleerden maar waarvan vandaag dus blijkt dat ze wel weer zijn gearriveerd in de boerderij van Overwijk. Ook nu weer een eerstejaars vogel uit 2011, wederom een mannetje. Zo langzamerhand dus op al de locaties opgeteld toch een flink aantal vogels dat op de (mogelijke) geboorteplek als broedvogel terugkeert.

Op **locatie 6** werd, net als in 2011, geen enkel nest met eieren meer gemaakt. Predatie in voorafgaande jaren is de vermoedelijke oorzaak dat broedvogels deze plek (voorlopig) negeren.

Locatie 7 Bremerwei 16, Siegerswoude (A. Arends)

Totaal 40 (terug)gevangen waarvan 31 broedvogels en 9 vliegklare nestjongen uit onbekend aantal nesten.

Vanwege de hoogte van de aangebouwde schuur zijn de nesten onbereikbaar.

Zodoende is ook op deze locatie geen onderzoek bij jongen in het nest.

Op woensdag 20 juni is er een eerste steekproef onder de oudervogels en hun eventuele vliegklare jongen. Deze verloopt met minimaal rendement omdat de toegangsdeur vergeten werd en de vogels al voor een deel buiten rondvliegen wanneer wij arriveren. Uiteindelijk leveren onze inspanningen nog wel een 16-tal adulte zwaluwen op, waar onder geen enkele jonge vogel. Toch zit er in de stal weer de nodige broedparen en moeten er al wel eerste nesten zijn uitvlogen. Op woensdag 8 augustus worden bij een tweede streekproef 39 zwaluwen uit de aangebouwde schuur gevangen en zeer opvallend daarbij is dat het aantal terugvangsten uit voorgaande jaren ongekend hoog is! Van de 39 vogels zijn er 25 die al een ring dragen maar hiervan werden er op 20 juni jl. 6 aangelegd. De andere 19 zijn vogels uit voorafgaande jaren waarvan ook een drietal nog uit 2009! Opvallend is ook dat er wederom een als nestjong/eerste kalenderjaar geringde vogel uit 2011 bij zit. Ook op deze plek komen dus jonge vogels retour om er zelf ook te gaan broeden. Ook in dit geval betreft het een mannetje. Ook op deze plaats verschenen dit jaar duidelijk (wat) minder broedvogels dan gemiddeld in de voorafgaande jaren (35-32-40-30).

Locatie 8 moest in 2011 worden geschrapt.

Locatie 9 De Buorren 91, Lippenduinen (W. Bil)

Totaal 11 (terug)gevangen waarvan 2 broedvogels en 9 nestjongen uit 2 nesten.

Het broedvrouwtje werd op 4 mei voorzien van de ring. Het nest in het geitenhok was toen nog in de maak. Het mannetje werd vorig jaar twee maal gevangen. Eenmaal als broedvogel (6 pullen) in de eerste leg en ten tweede maal als hulppost bij een legsel in de carport.

Dit mannetje is dus trouw aan de broedplek op De Buorren 91 in Lippenhuizen.
 Op 10 augustus 2012 krijgt het mannetje, als laatste van 10 zwaluwen die door Menork werden voorzien, een dataloggertje.
 Reden om juist ook dit mannetje te voorzien is dat we hem thuis goed kunnen volgen en natuurlijk dat we weten dat hij plaats-trouw heeft aangetoond aan ons kippenhok.

Tabel 12 Nestformulier locatie 9

Verklaring codes bij nestformulieren, zie tabel 5 C=Carpot;G=geitenhok						
Nr	Dat	O	Br	V	Ctr	Omstandigheden
1	23/5	G	1 ei		27/5	5 ei; 25/6: 5 pulli geringd
2	31/7	G	4 ei	1	10/8	4 ei; 26/8: 4 pulli geringd; 1/9: uitgevlogen

Locatie 10 Krûme Swynswei, Nij Beets (Stoker)

Totaal 14 (terug) gevangen waarvan 11 broedvogels en 3 vliegklare nestjongen.

Onduidelijk is hoeveel broedpaartjes op deze plek zijn teruggekeerd. Vorig jaar werd duidelijk dat de trend hier duidelijk neerwaarts is en het is niet verwonderlijk dat de talrijke katten daar (mede) de oorzaak van zijn. Onder toezien oog van menig kat, plaatsen we op 21 juli drie netten langs de zijgevel van de stal. Er klinkt niet veel zwaluwengeluid vanuit de stal, mogelijk dat de vogels uit angst voor de katten liever buiten slapen. Omdat de katten steeds meer oog krijgen voor het vangen, besluiten we na het vangen van 15 vogels ermee te stoppen. Onder de 15 gevangen vogels ook weer een Spreeuw en jawel, een mannetje uit 2009 dat we jaarlijks op deze plek terugzien! Dat is opmerkelijk maar dat geldt zeker ook voor onze boerenzwaluwen. Want nergens is de overleving relatief zo hoog dan hier want van de 11 broedvogels die we vandaag hier vangen zijn het er liefst zeven uit voorafgaande jaren. En van die 7 ook nog liefst 3 uit 2009, 1 uit 2010 en 3 uit 2011. Relatief gezien uniek in 2012! Je zou bijna denken dat de vogels op deze plek super getraind zijn en beter om kunnen gaan met gevaar. Zijn die talrijke katten dan nog nuttig ook?

Locatie 11 Zuideinde 41, Fochtelo (De Vries)

Totaal 43 (terug)gevangen waarvan 16 broedvogels, 8 vliegklare eerstejaars vogels uit een onbekend aantal nesten en 19 niet vliegklare nestjongen uit 4 nesten.

Op 21 juni kregen we het volgende nieuws uit Fochtelo. "Wij hebben dit jaar slechts 11 nestjes, waar van er gister eentje naar beneden gevallen is dus nog 10 over: 1 nestje bij de paarden, 3 in de geitenstal en de rest in de koeienstal.

De meeste jongen zijn (volgens mij) wel bijna op uitvlieg formaat." Op 23 juni verrichten we, in aanwezigheid van onze Duitse collega Herman Volkery en Theo(en zoon Pepijn) Schuurs, een inspectie en steekproef. We plaatsen een aantal netten in de stal en dat blijkt al snel succesvol. Aanvankelijk vooral vliegklare jongen en een aantal adulte vogels zonder een ring uit voorgaande jaren maar uiteindelijk bemachtigen we er toch nog 3 vogels uit 2010 en 2011. Gezien het teruggelopen aantal broedvogels en de wetenschap dat een kerkuil in voorgaande jaren flink huisgehouden heeft in en rond deze stal, wisten we dat het aantal controles beperkt moest blijven.

Theo Schuurs (links) en onze Duitse collega zwaluw onderzoeker Herman Volkery

Locatie 12 Earnewarre 3, Garyp (R. Kooistra)
totaal 6 (terug) gevangen waarvan 2 broedvogels en 4 nestjongen uit 1 nest.

Per mail worden we op de hoogte gehouden van het wel en wee van de zwaluwen bij Luurtske Kooistra in Garyp. Op 13 augustus wordt deze locatie bezocht. Dat had eerder gekund en gemoeten want er mag dan weliswaar slechts 1 paar succesvol zijn maar dat leverde ook vier succesvolle jongen uit de eerste leg op. Want deze vlogen de afgelopen dagen nog rond met de ouders ondanks het feit dat de jongen van het tweede legsel al 14 dagen oud zijn. Helaas was een tweede paar dat ook opdook dit voorjaar op deze plek niet succesvol. Hun legsel werd op de valreep geplunderd door een ekster. Vermoedelijk werd daarbij het broedende vrouwtje ook aangevallen want daags na het voorval oogde deze vogel als een pluizenbal, zo weet Luurtske ons te melden. Zelfs een derde paartje was dit jaar van de partij maar dit paar wilde een plek in de garage toe-eigenen en dat was nou net niet de bedoeling..

Bij de vangst op 13 augustus van de oudervogels blijkt dat het mannetje een ring draagt uit 2011. Volgens Luurtske droeg het mannetje van het andere paar ook al een ringetje. De vrouwtjes dus niet en daarmee wordt ook hier het beeld bevestigd dat mannetjes een hogere overlevingskans hebben of trouwer zijn aan hun eenmaal verkozen broedplaats.

Locatie 13

Bûtewei 55, Hemrik (T. Algra)
 Totaal 119 gevangen waarvan 22 broedvogels en 97 nestjongen uit 23 nesten.

Langs de Bûtewei onder Hemrik is een extensieve boerderij waar een flink aantal zwaluwen broedt. In 2011 kon deze locatie worden toegevoegd aan het project.

Eén van de weinige plekken is dit waar de zwaluwenstand ten opzichte van 2011 stabiel is gebleven. Kortom, het lijkt hier net als vorig jaar weer prima te gaan: zeker tien broedparen zijn actief in de stal van boer Algra. Eén broedpaar kwam al vroeg op gang met de eileg want dat nest met 5 eieren kwam al op 26 mei uit.

Tabel 13 Samenvatting nestformulieren locatie 13

nr	Dat	Br	V	Ctr	omstandigheden
1	26/5	6 ei		16/6	6 pulli geringd; 24/6 grote pulli, 30/6: leeg
2	26/5	6 ei		16/6	6 pulli geringd; 24/6 grote pulli, 30/6: leeg
3	26/5	4 ei		16/6	4 pulli geringd; 24/6 grote pulli, 30/6: leeg
4	26/5	1ei+pulli		9/6	5 pulli geringd; 16/6 leeg
5	26/5	5 ei		16/6	5 pulli geringd; 24/6 grote pulli; 30/6: leeg
6	26/5	1 ei		9/6	5 ei; 16/6: 1 ei ah uitk; 24/6: 1 pul ger/onbevr eieren?
7	26/5	4 ei		9/6	5 ei; 24/6: 5 pulli geringd, 30/6 grote pulli
8	9/6	5 ei		30/6	5 pulli geringd; 7/7 grote pulli

Onderzoek Boerenzwaluw op vijftien locaties in zuid-oost Fryslân
Jaarverslag 2012 **Vogelringstation Menork**

9	9/6	3 ei		16/6	a.h. uitk.; 24/6: 1 pull dood, 2 geringd; 30/6 grote pl
10	9/6	4 ei		24/6	4 pulli geringd; 30/6: grote pulli
11 *	10/6	5 ei		24/6	5 pulli geringd; 30/6: grote pulli
12	24/6	3 ei	1	7/7	3 pulli geringd
13	22/7	5 ei	1	9/8	4 pulli geringd
14	22/7	5 ei	1	9/8	5 pulli geringd
15	22/7	5 ei	1	17/8	5 pulli geringd
16	22/7	2 ei	1	17/8	5 pulli geringd
17	22/7	5 pulli	1	22/7	5 pulli (ca 1 wk oud) geringd, 9/8: pas uitgevlogen
18	22/7	3 ei	1	17/8	2 pulli geringd
19	22/7	2 ei	1	17/8	3 pulli geringd
20	22/7	5 ei	1	9/8	4 pulli geringd
21	22/7	5 ei	1	9/8	5 pulli geringd
22 *	22/7	4 ei	1	17/8	4 pulli geringd
23	22/7	1 ei	1	17/8	1 ei verlaten
24	9/8	4 ei	2	27/8	Leeg (P)
25	9/8	3 ei	2	27/8	Leeg (p)
26	9/8	2 ei/2pulli	1	17/8	4 pulli geringd; 27/8: grote pulli
27	9/8	3 ei	2	17/8	3 ei; 27/8 3 ei verlaten

* hooizolder

In de derde week van juni is goed te merken dat de zwaluwen op deze plek minder last hebben van de weersinvloeden dan op de locaties in minder beschut en bebost gebied. De zwaluwen zijn op deze locatie druk in de weer met het voeren van de (grote) jongen. Prooien worden vooral opgescharreld in een perceel tegenover de boerderij van Algra. Daar waar de koeien lopen en mooi tussen boomwallen beschut gelegen. Na een warmere periode worden op 30 juni de oudervogels gevangen. Vorig jaar werden er op 26 juni in 1 sessie 24 broedvogels gevangen. Dat lukt vandaag niet omdat er hoogstwaarschijnlijk een aantal de nacht buiten heeft doorgebracht. We vangen er in totaal 16 broedvogels waarvan er 'slechts' 5 een ring van vorig jaar dragen. Vorig jaar ringden we 14 mannetjes en 10 vrouwtjes daarvan zijn er nu respectievelijk 3 en 2 terug. Dit beeld wijkt dus, ondanks het stabiel gebleven aantal broedvogels, niet af van andere plaatsen. Klaarblijkelijk wordt deze goede broedplaats snel aangevuld door andere (potentiële) broedvogels. Tussen de vangsten ook nog zes vliegklare nestjongen, die alle zes al voorzien zijn van een ring omdat deze in de nesten al werden geringd. Dat levert nu interessante informatie op want het blijkt dat uit een nest van 6 pullen (nest 2) nu in elk geval 5 vliegvlug zijn en nog leven. Gegeven daarbij is dat ook een in het nest (sterk) achtergebleven jong (vleugel 30 versus 50 mm) nu toch ook rondvliegt en het ogenschijnlijk goed maakt. Dat geeft in feite aan dat de zwaluwen het in Hemrik goed hebben want anders zou dit achtergebleven nestjong stellig als eerste zijn omgekomen van de honger. Op 2 augustus staat alles in het teken van dataloggertjes. Doel is om op deze plek ook vier volwassen mannetje van zo'n piepklein apparaatje te voorzien. Verrassend is dat we deze ochtend toch weer een paar nieuwe broedvogels controleren t.o.v. onze eerdere sessie op 30 juni. Hier onder zelfs een paar die vorig jaar ook van de partij waren maar dus op die 30ste niet in de stal verbleven. Vier mannetjes waarvan drie die ook in 2011 werden aangetroffen in deze stal, worden voorzien van het lichtmetertje. Daarnaast worden er vijf vogels (ook mannetjes) aangewezen als referentievogel. Vier ter vergelijking van de vier met logger op deze plek en eentje ter vergelijking met een mannetje die op locatie 9 wordt voorzien van een dataloggertje. Door het aanwijzen en registreren van referentievogels kan een betrouwbaar vergelijk worden gemaakt van de overleving van vogels die wel en vogels die dus niet een lichtmetertje dragen. Zodoende moet worden uitgesloten dat het apparaatje een negatief effect op de gezondheid van de betreffende vogels zou kunnen hebben. We vangen deze ochtend totaal 17 zwaluwen, opvallend genoeg daartussen geen enkele eerstejaars vogel meer. Kennelijk zijn deze vogels uit de eerste leg allemaal verbannen en richten de broedparen zich nu op een tweede worp. Het betreft 11

mannelijks en 5 vrouwtjes. Kennelijk is een aantal vrouwtjes niet van het nest gekomen tijdens onze kortstondige actie.

Locatie 14 Kanealwei Noard 38, Nij Beets (S. Veenstra)
Totaal 6 (terug) gevangen waarvan 2 broedvogels en 4 nestjongen uit 1 nest.

Locatie 15 Compagnonsfeart 27, Hemrik (R. v.d. Vegte)
Totaal 6 (terug) gevangen waarvan 2 broedvogels en 4 nestjongen uit 1 nest.

Conclusies en vervolg

Er is nu al weer vier jaar volop gewerkt aan het onderzoek bij de boerenzwaluw in de gemeente Opsterland. Het is buitengewoon interessant om jaarlijks de (broed)prestaties van deze meest fascinerende vogelsoort, samen met de staleigenaren, in kaart te brengen. Sommige uitkomsten kunnen worden verklaard, bijvoorbeeld vanwege koud of juist prachtig zomerweer, andere uitkomsten roepen meer vragen op dan ze beantwoorden. Dat laatste maakt dat onderzoeksgegevens gedetailleerd moeten worden bijgehouden zodat aan de hand van talrijke uitkomsten, nadere analyses kunnen worden gedaan.

Soms op landelijk niveau door projectgegevens te cumuleren, soms op lokaal niveau door in eigen uitkomsten een verdiepingsslag te maken. Met dit verslag is weliswaar geen grote inhoudelijke analyse gemaakt maar desondanks spreken de gepresenteerde overlevingscijfers al tot de verbeelding. Mensen die eenmaal zwaluwen te gast hebben en van vogels houden, voelen zich heel terecht vereerd. Er is een band tussen deze zomervogel (die talloze 'vervelende' muggen opruimt) en de staleigenaar en daarom kan ook allerminst worden gesproken van kille cijfers. De uitkomsten geven feitelijk weer hoe het met 'jouw' zwaluwen gaat. Het afgelopen jaar was extra spannend want na het slechtere broedseizoen in 2011 zou dit jaar duidelijk moeten worden dat er zich (dus) minder zwaluwen in de stallen zouden gaan vestigen. De slechte weersomstandigheden tijdens de trek deden daar nog een schepje bovenop. Inderdaad kwamen dit jaar minder vogels tot broeden maar de reproductie laat een prima gemiddelde score zien en dus mogen we hopen dat onze zwaluwen zich over een maand of vier weer bij ons melden!

Buitengewoon spannend zijn de gegevens die worden verkregen uit de aangelegde dataloggertjes. Wat we altijd al graag wilden weten, wordt nu mogelijk onthuld..

Wanneer vertrekken onze broedvogels?

Hoe snel vliegen 'de sweltsjes' naar de plek van bestemming? En vooral ook waar vliegen ze al helemaal naar toe in de winter? En wanneer besluiten onze broedvogels om weer terug te keren naar onze stallen en hoe verloopt deze 'terug'reis naar Fryslân? Gegevens die op tafel komen dankzij dat piepkleine rugzakje dat 10 zwaluwen in 2011 en 10 zwaluwen in 2012 meekregen op reis. Helaas kwam er dit jaar maar 1 van 2011 met volle rugzak terug uit Afrika en eentje was hem onderweg verloren. Hoe het de andere acht zal zijn vergaan.., we willen het misschien liever niet weten. Afgelopen jaar werden opnieuw 10 van onze zwaluwen dus voorzien van een dataloggertje in de wetenschap dat het apparaatje nog veel beter is bevestigd dan vorig jaar en in de hoop dat de trekomstandigheden beter zullen verlopen dan vorig jaar.

Toch heeft die ene zwaluw, die zich afgelopen jaar weer meldde op locatie 2, ons al heel veel verteld. Binnenkort zal de betreffende staleigenaar een speciaal Certificaat ontvangen met daarop de nagenoeg exacte trekroute en timing van zijn zwaluw. Voor de échte liefhebber een bezit om trots op te zijn!

Voor dit moment is er de afspraak dat de contactpersoon en initiator van het datalogger project bij (boeren)zwaluwen, de heer dr. Raymond Klaassen, volgend najaar voor alle bij het project van VRS Menork betrokken mensen (waar onder u dus!)

separaat een lezing zal verzorgen. Daarbij zal de onthulling compleet zijn, want op dat moment zal ook bekend zijn welke van onze zwaluwen in 2013 met datalogger werden terug gevangen en wat hun levensverhaal is van het afgelopen jaar. Een zeer spannende aangelegenheid dus waarbij we uiteraard ook te zien en te horen krijgen over het totale landelijke project, waarbij totaal 50 zwaluwen een datalogger meekregen naar Afrika.

Raymond Klaassen (l) en Oebele samen bezig met het aanbrengen van een datalogger bij een boerenzwaluw op locatie 2

Dankwoord

Wat vooral boeit en inspiratie geeft, is dat de eigenaren van alle locaties zich het lot van de zwaluwen aantrekken en er feitelijk alles aan gelegen zijn om de vogels de helpende hand te bieden. Het besef dat mens en dier met elkaar in harmonie moeten leven, lijkt juist binnen dit project het meest aanwezig te zijn. En dat maakt het doen van dit onderzoek, samen met al die enthousiaste hobbyboeren, tot een fantastische bezigheid! En daarbij niet in de laatste plaats het hartelijke ontvangst!

Vaste medewerkers van Menork waren Willem en Wender Bil en Oebele Dijk. Verder was er de hulp van Sander Veenstra (oa. locatie 10), Theo Schuurs en Michiel Elderenbosch (locatie 11). Onmisbare technische ondersteuning is er van groepslid Wiemer Boomsma.

Mooi was ook dat college Herman Volkery uit Duitsland van de partij was op 23 juni.

Des te vervelender was het om nadien te horen dat hij tijdens het onderzoek bij zwaluwen van de ladder gleed en daardoor maanden lang geen werk meer (aan zwaluwen) kon verrichten. Tegelijk een les aan ons om dit werk samen met gepaste voorzichtigheid voor te zetten.